

Paraíso

Paraíso

Martinus Eisenga

© 2019 M. Eisenga / Uitgeverij U2pi

Titel: Paraíso

Auteur: Martinus Eisenga

Uitgeverij U2pi BV, Den Haag

Website uitgever: www.u2pi.nl

Druk: www.jouwboekdrukkerij.nl

ISBN: 978 90 8759 860 0

NUR: 300

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Paraíso

Er valt wat licht door een tralievenster hoog in de muur. Verder is alles donker. Toch, als je ogen wat aan het donker gewend raken, kun je iets meer onderscheiden. De muren zijn vochtig en kil en op de grond ligt in een hoek een beetje stro. Dan komt de maan vanachter de wolken tevoorschijn en wordt het wat lichter. Op het stro ligt een roerloze gestalte. Vaag is een baard te zien. Zou de man dood zijn? Dan, net als je denkt dat dit zo is, hoor je een licht gekreun en begint de man onrustig te woelen. Daarna wordt het weer stil en is alleen het ritselen van een muis te horen. Ook dit geluid verdwijnt en, doordat er een wolk voor de maan schuift, wordt de man onzichtbaar. Alleen het zachte klotsen van het water van de slotgracht tegen de muren van de toren is te horen.

Wat is er met de man aan de hand, waarom is hij hier? Is hij bewusteloos, misschien gemarteld? Of is hij een misdadiger? Misschien is hij wel een soldaat die vastgehouden wordt om tegen losgeld vrijgelaten te worden, wie zal het zeggen?

We zullen het de man zelf vragen, dan komen we het wel te weten. Als de man ten minste nog aanspreekbaar is.

1

Met een schok word ik wakker. Ik kijk verschrikt om me heen en zie alleen maar kale, vochtige muren. Door een tralievenster valt wat licht naar binnen. Waar ben ik, wie ben ik? M'n lichaam doet pijn en ik voel me misselijk. Wat is er met me gebeurd? Zelfs m'n naam weet ik niet meer. Ben ik m'n geheugen kwijt? Een pijnscheut trekt door m'n hele lichaam als ik me probeer te bewegen. Zou ik verlamd zijn geraakt? Wat is dit toch allemaal?

Dan krijgt de paniek me te pakken en wil ik gaan gillen. Zelfs dat lukt niet. Ik voel me langzaam wegzakken en probeer de paniek tegen te houden. Ook dat lukt niet. Dan wordt alles donker en ben ik me nergens meer van bewust.

Als ik weer bijkom, schijnt de zon door het venster. Er komt een bepaalde rust over mij. Ik probeer na te denken om erachter te komen wat dit allemaal betekent. Ergens van heel ver duiken beelden op. Het zijn wazige beelden, beklemmende beelden. M'n lichaam begint te schokken en, ondanks de koude ruimte waarin ik lig, breekt het zweet me aan alle kanten uit. Ik doe een poging om op te staan, maar dat lukt niet. Zelfs spartelen gaat niet. Het is lichamelijke onmacht en angst tegelijkertijd. Ik zou weg willen rennen, maar ik ben als verlamd. Ik ben tot niets in staat en kan me alleen overgeven aan de beelden die komen.

Het is een laag, gewelfd vertrek. Aan de muur hangen toortsen in standers en ze verspreiden flakkerend, onheilspellend licht. Ik zie mannen, angstaanjagende mannen. Een van hen heeft een gloeiende tang in z'n handen. Ik lig op m'n rug op een tafel, vastgebonden. De man komt dichterbij. Mijn adem stukt me in de keel, maar ik kan noch gillen, noch bewegen. Dan drukt de man de tang tegen m'n voetzolen. De pijn loeit door m'n lichaam. Er wordt blijkbaar van me verwacht dat ik iets vertel. Praten kan ik niet meer en m'n hersenen zijn als verdoofd. De man heft de tang omhoog en kijkt me grijnzend aan. Dan drukt hij de tang voor de tweede keer tegen me aan. Ik raak buiten bewustzijn.

Als ik weer bijkom, zie ik een kan boven m'n gezicht. Deze wordt in m'n mond leeggegoten. Het is water met urine. Ik kan niets meer: niet ademen, bewegen of gillen. Terwijl ik flauwval, voel ik nog iets warmes langs mijn benen stromen. Dan wordt alles donker om me heen.

Ergens ver weg zijn stemmen te horen; ruwe mannenstemmen zijn het. Een deur gaat knarsend open. Een allesoverheersende stank walmt me tegemoet. Deze stank overtreft zelfs de tochtige, vochtige koude lucht die in het vertrek hangt. Dan gooien ze mij in een hoek tegen een muur. Het dringt maar vaag tot me door, pijn voel ik niet. Dan gaat de deur weer knarsend dicht en wordt het stil om me heen. Het is aardedonker in het vertrek. Ik voel nog dat ik op ritselend stro lig. Dan weet ik niets meer.

Als ik uit m'n herinneringen ontwaak, blijven deze m'n bewustzijn volledig beheersen. Wat is er in vredesnaam met mij gebeurd? Ook heb ik een hongerig gevoel, maar als ik om me heen kijk, zie ik alleen maar kale en donkere muren. De stank is ondraaglijk; ook ervaar ik m'n eigen walgelijke geur. Ben ik dood en in de hel? Maar wie ben ik dan? Ik kan nog steeds niet op m'n naam komen, als ik al een naam heb!

Ik merk dat ik m'n lichaam een beetje kan bewegen, maar het doet akelige pijn. Ik moet dus stil blijven liggen, maar dat vergt grote inspanning omdat de angst en de rusteloosheid me bijna dwingen om in beweging te komen. Toch lukt het me na een poosje. Dan zie ik dat er water langs de muur loopt. Heel voorzichtig schuif ik tegen de muur aan en weet een paar druppels op te likken. Dan laat ik kreunend m'n hoofd weer zakken. Een kleine krachtsinspanning doet al erg pijn.

Ik probeer weer rustig te liggen en me te concentreren. Ik moet er toch achter zien te komen wie ik ben en waarom ik h er ben! Als ik m'n ogen sluit en laat komen wat er komt, komen er weer beelden op. Eerst is alles wazig en zie en hoor ik ruisende bomen. Langzamerhand wordt dan alles duidelijker.

Ik loop in een nachtelijk bos, er hangt mist tussen de bomen. Er valt verder weinig te onderscheiden. Af en toe vliegt een vogel op en schrik ik hevig. Ik weet dat ik voorzichtig moet zijn, maar waarom weet ik niet. Dan beseft ik dat ik verdwaald ben. Ik weet niet waar ik heen moet of wat ik eigenlijk wil. Dit alles is erg beklemmend. Ik weet dat ik in rondjes loop en dat

alles volslagen onwezenlijk is geworden. Rennen helpt ook niet, want ik kom steeds langs dezelfde plekken. Op den duur herken ik niets meer en raak uitgeput en verward.

Dan hoor ik plotseling het geluid van brekende takken en hoefgetrappel. In paniek probeer ik me in de struiken te verbergen, maar het is te laat. Ik hoor ruiters schreeuwen en paarden snuiven. Dan valt er iemand op me en duwt me tegen de grond. Ik word door meerdere mannen vastgebonden en aan een paard vastgemaakt. Ik besef dat ik door vijandelijke verkenners gevangen ben genomen. De schrik slaat me letterlijk om het hart. De ruiter geeft mij een striemende slag met z'n zweep. Als het paard begint te stappen, en daarna te draven, kost het mij grote moeite om op de been te blijven. De ruiter kijkt soms lachend achterom en laat het paard moedwillig zwenken. Met de grootste krachtsinspanning blijf ik op de been.

We komen aan bij een ophaalbrug over een slotgracht en gaan door de poort van een oude burcht. Op de binnenplaats stijgen de ruiters af en slepen me naar een zwak verlicht vertrek. Het dringt nu volkomen tot me door dat het inderdaad verkenners van het keizerlijke leger zijn; en ik weet dat dit zeer wrede mannen zijn!

Als ik 'ontwaak', hoor ik dat er juist een deur gesloten wordt. Ik weet dat er maar één deur is. Als ik heel voorzichtig m'n hoofd in de richting van die deur draai, zie ik een homp brood en een kom water. Met m'n hand kan ik er niet bijkomen. Met een uiterste wilsinspanning kruip ik naar het brood en water. Ik

neem een hap van het brood; het doet me goed. Ook neem ik een slok water. Ik beseft dat ik zuinig moet zijn. Pas als ik weer wat krijg, zal ik de rest nuttigen en me tot die tijd beperken tot af en toe een hap en een slok. Ik 'weet' blijkbaar dat ik heel zuinig met voedsel om moet gaan.

Door het brood en water voel ik me iets rustiger en kruip weer terug naar het stro. Als ik daar op m'n rug lig, beseft ik pas wat een inspanning het me heeft gekost. M'n hele lichaam doet pijn. Toch is de angst die door de herinneringen wordt opgeroepen, verminderd en besluit ik eerst wat te rusten. Maar me echt ontspannen lukt niet. Ik móét immers het hoe en waarom over mezelf weten! Op m'n naam komen lukt ook steeds maar niet. Toch vertrouw ik erop dat dit op een bepaald moment zal lukken.

Wat ik ondertussen wel weet, is dat ik door keizerlijke verkenners gevangen ben genomen en daarna gruwelijk gemarteld. Het hoe en waarom is me nog steeds onduidelijk. Ook kan ik moeilijk helder denken, omdat de stank en de kille vochtigheid me hierin belemmeren.

Na een poosje begint me er toch iets te dagen. In m'n herinnering duiken soldaten op. Ik zie een leger marcheren. Het is een enorm chaotische massa van voort marcherende soldaten. Ernaast zie ik de cavalerie. Kanonnen worden door paarden voortgesleept. Achter het leger volgt een hele grote horde van onbewapende mannen en vrouwen. Ze lopen met keukengerei en van alles en nog wat. Het is net een grote markt.

Opeens stukt de adem me in de keel: tussen al die mensen loopt Merten! Maar die is toch dood? Dan weet ik het ineens weer: ik heet Jean de Coningh! De herinneringen komen nu in flarden. Ik word steeds duizeliger en ook de pijn in m'n lichaam komt weer hevig opzetten. Een vlamme pijn schiet door m'n voeten en m'n maag keert zich om. Voordat ik wegval, merk ik dat ik begin te kokhalzen.

2

Er glijdt iets over m'n gezicht. Ik doe m'n ogen open. Het is een zonnestraal. Een diepe ontroering grijpt me aan. Ik begin te huilen. Het is ook een grote opluchting. Ik weet weer wie ik ben; en ik leef! Jean de Coningh is mijn naam en ik zit in een kerker opgesloten. Wel doet m'n hele lichaam nog pijn, maar ik weet gelukkig weer wie ik ben. De akelige beklemming van het niet weten wie ik ben is van me afgevallen. Heel voorzichtig probeer ik m'n arm te bewegen. Het doet pijn, maar het lukt! Ik neem een korst brood en begin te kauwen. Het smaakt als honing.

Ik keer mijn gezicht helemaal naar het zonlicht en doe m'n ogen dicht. Zo lig ik een poosje te soezen. Dit 'vredige' gevoel heb ik lang niet gehad. Toch weet ik dat het weer voorbij zal gaan. Ik probeer het gevoel echter zo lang mogelijk vast te houden.

Zo kom ik weer tot mezelf en merk dat ik weer redelijk kan denken. Dit lucht mij erg op, want de paniek waarin ik eerst verkeerde, is voor een groot deel verdwenen. Er is een zekere rust over me gekomen. De angst van het niet weten wie je bent en het hoe en waarom daarvan, is toch uiterst beklemmend. Ik neem me dan ook voor om zo rustig mogelijk m'n verleden weer op te roepen. Want om te begrijpen in wat voor omstandigheden ik verkeer, zal ik toch moeten weten hoe het allemaal zo gekomen is.

Ik weet nu gelukkig weer hoe ik heet en wat er onlangs met me is gebeurd. Samen met Merten ben ik als landsknecht in de Duitse landen terechtgekomen.

Reeds tijdens ons eerste echte gevecht is Merten gesneuveld. Als ik aan z'n verbrijzelde schedel en gebroken ogen denk, dan breekt het verdriet weer in volle hevigheid in me los en kan ik m'n tranen niet bedwingen. Het heeft me diep geraakt en vanaf dat moment ben ik eigenlijk voortdurend terneergeslagen. Dít was dus ons 'avontuur'! Later heb ik nog veel meer erge dingen meegemaakt. Ik kon me echter niet uit dit leven losscheuren en ben erin blijven hangen. Het uiteindelijke gevolg is dat ik nu in een deplorabele toestand in deze kerker zit. Ik weet nu dat ik als verkenner door een Zweedse officier naar een heuvel ben gestuurd om daar de posities van het keizerlijke leger te bespioneren. En dat is helemaal misgegaan. Ik weet ook dat de stad waarvan ik me in de buurt bevond, Nördlingen heet. Of ik tijdens de martelingen heb gesproken, dat weet ik niet. Ook heb ik geen idee wat er verder met me gaat gebeuren. Ik heb weleens gehoord dat krijgsgevangen gemaakte landsknechten soms tegen betaling van losgeld worden vrijgelaten. Of dat nu de bedoeling van mijn gevangenschap is, dat weet ik niet. Het kan ook zijn dat ze me nog een keer willen verhoren. Ik krijg het erg benauwd bij de gedachte alleen al.

Ik herinner me dat de bevelhebbers van ons 'protestantse' leger onderling verdeeld waren over de te volgen strategie. Hoe het precies zat, heb ik niet begrepen. Wel weet ik dat er op een veldslag met de vijandelijke 'rooms-katholieke' troepen van de keizer werd aangestuurd. Of die veldslag ondertussen ook heeft plaatsgevonden, weet ik beslist niet. Wat er

buiten m'n kerker gebeurt, is me onbekend. Ook heb ik ieder begrip van tijd verloren. Ik heb geen idee hoelang ik hier al ben. Geluiden uit de burcht neem ik niet waar, maar dit zou kunnen komen omdat de dikke muren geen geluid doorlaten. Toch hoor ik wel het zachte klotsen van de slotgracht. Zouden ze me vergeten zijn of ben ik hier nog helemaal niet zo lang? Ik neem toch nog maar een stukje brood. Het bewegen begint gelukkig iets makkelijker te gaan. Ik besluit de stank en de vochtigheid te negeren en ga met m'n ogen dicht op m'n rug liggen. Dan geef ik me weer over aan mijn herinneringen.

We trekken in slordige formaties door Bohemen op weg naar Praag. Het zijn Zweedse en Saksische troepen. Er zijn ook veel landsknechten van alle mogelijke nationaliteiten bij. Ik sjok mee in de legertros. Het landschap is heuvelachtig en groen. De zon schijnt maar ik zie amper wat van de omgeving. M'n stemming is de laatste tijd tot een permanente staat van lethargie geworden. Ik voel dat de stemming in het leger niet goed is. Er wordt voortdurend gemord over achterstallige soldij. Ook de vrouwen van de diverse huurlingen, die in de tros meereizen, zijn opstandig. Soms rijden er officieren langs de troepen, die schreeuwen en af en toe zweepslagen uitdelen. Maar de officieren zijn op hun hoede want zij weten dat muitende soldaten een grote bedreiging kunnen vormen voor de slagkracht van een leger. Daarom wordt er soms bedreigd met het ophangen van opstandige soldaten; maar even later wordt er weer gepaaid met de belofte van een ophanden zijnde betaling van de achterstallige soldij.

Soms komen we langs uitgebrande boerderijen. We zien geregeld lijken langs de kant van de weg liggen. Bij een na smeulende hut staat een naakt, huilend kind naast een dode vrouw. Aan een boomtak hangt een man. Ik ben ondertussen al zo afgestompt dat dergelijke taferelen me niets meer doen. Als we langs een boomgaard komen, krijgen we van de legerleiding even de gelegenheid om de vruchten te plukken. We zijn net sprinkhanen: binnen een paar minuten zijn alle bomen leeggeplukt! Dan gaan we weer verder. Ik heb een appel bemachtigd en schrok hem in z'n geheel naar binnen. Het biedt enig soelaas, want de honger begint al weer te knagen. We hebben in dagen geen eten gehad en zien er bijna allemaal smerig en verkommerd uit. Ik zou graag m'n piek en m'n zwaard weg willen gooien, maar besef dat dat gevaarlijk is. Ik zou gruwelijk gestraft kunnen worden. Dat heb ik al bij menigeen zien gebeuren. Daarom zet ik deze gedachte maar gauw van me af, hoe zwaar het dragen van de wapens me ook valt. Ook m'n rug bepakking kan ik niet afdoen, want die bevat m'n weinige, bitter noodzakelijke bezittingen.

Als ik bijna in slaap dreig te sukkelen, hoor ik plotseling geschreeuw. Ik zie steigerende paarden met schreeuwende officieren. We moeten stoppen. Dan wordt ons duidelijk gemaakt dat we om moeten keren. We moeten richting Beieren trekken; daar zijn we dringend nodig. Er stijgt een enorm geschreeuw op. Iedereen is moe en opstandig. Ik vrees dat de boel uit de hand gaat lopen. De officieren weten met de grootst mogelijke moeite de orde te herstellen. We mogen

eerst even rusten. Vermoeid gaat bijna iedereen op de grond liggen. Sommigen vallen dadelijk in slaap. Er wordt ons een voorschot op onze soldij beloofd en dat wordt daadwerkelijk uitbetaald. Ook ik krijg een paar kreuzer.

Er wordt ons verteld dat er Spaanse troepen vanuit Noord-Italië op weg zijn naar Beieren. Dat zou onze posities daar ernstig in gevaar kunnen brengen. Er moet voorkomen worden dat de rooms-katholieke Habsburgers uit Oostenrijk en Spanje daar te machtig worden. En hoewel grote bevelhebbers als Wallenstein, Pappenheim en Tilly al dood zijn, moet de keizerlijke macht niet onderschat worden. Van ons, de 'protestanten', is de grote leider, de Zweedse koning Gustaaf Adolf, ook al dood. Dit alles zegt mij niet veel meer, want ik heb ondertussen al wel ontdekt dat het helemaal niet meer om godsdienstige kwesties gaat, maar puur om macht. Ook blijken de meeste landsknechten te vechten voor de meestbiedende partij of voor degene die toevallig op hun weg komt. In het leger merk ik niet bepaald veel van een specifieke christelijke levensstijl. Rooms-katholieken en protestanten werken zelfs soms samen als het in hun kraam te pas komt. Zo weet ik dat Frederik Hendrik in de protestantse noordelijke Nederlanden samenwerkt met het rooms-katholieke Frankrijk tegen de rooms-katholieke Habsburgers. Ik weet ook dat heel Europa door dit alles in een enorme machts crisis verzeild is geraakt. Bovendien moeten de Ottomaanse Turken op afstand worden gehouden.

Dit alles zegt ons landsknechten allemaal niets. Wij moeten overleven. Het is onze manier van leven geworden. Ik heb ontdekt dat sommigen al jaren zo leven. Ze kunnen niets anders meer. En ze gaan dan zo door totdat ze omkomen. En dat gebeurt vaak op een gruwelijke manier. Dit is nou niet bepaald een vrolijk vooruitzicht. Ik weet dat ook ik gevangen zit in deze akelige verstrengeling.

Dan wordt het vertreksein gegeven en keren we mopperend en morrend om. Dat gaat met veel kabaal en moeilijkheden gepaard. Maar uiteindelijk marcheren we dan toch richting Beieren.

Tijdens deze tocht wordt de discipline streng gehandhaafd. We moeten immers opschieten. Ook ik moet in het gareel. Sjokte ik eerst nog wat mee in de legertros, nu marcheer ik in het gelid tussen de andere landsknechten.

Er wordt geregeld tot laat in de avond doorgemarcheerd. 's Nachts slapen we in schuren of tenten en soms worden we bij burgers in dorpen ingekwartierd. De dorps- en plattelandsbewoners worden gedwongen voedsel voor de troepen te leveren. Bij verzet worden ter afschrikking boeren of burgers opgehangen. Soms komen we in streken waar hongersnood heerst, omdat de akkers, als door sprinkhanen, zijn kaalgevreten door plunderende soldaten. Soms worden huizen en kerken geplunderd en in brand gestoken. Aan al deze dingen zijn we al gewend geraakt. Door dit alles krijgen we wel behoorlijk te eten. Dat dit ten koste van anderen gaat, interesseert ons allang niet meer. Het is ieder voor zich. We zijn volledig afgestompte mensen geworden.

Als we in zuidelijker streken komen, wordt het landschap steeds mooier. Het is laat in de zomer en de glooiende heuvels zijn schitterend groen. We passeren kabbelende beekjes. Soms zien we in de verte boeren aan het werk. Als ze ons zien, zijn ze meestal gauw verdwenen. Overal waar we voorbijkomen, laten we een spoor van vernielingen en menselijke ellende achter.

Toch zit er nog een sprankje menselijkheid in me, want het landschap ontroert me wel. Het is echter van korte duur, want al spoedig verval ik weer in gevoelloosheid en laat alles me koud. Zo trekken we door tot in Zwabisch gebied. We merken dat de bewoners hier ons ook met argusogen bekijken. We vernemen ook dat de troepen van de Oostenrijkse keizer en de Spaanse troepen hele gebieden in Beieren hebben geplunderd. Terwijl dit toch rooms-katholiek gebied is. We weten ondertussen al wel dat dit allemaal niets uitmaakt. Of legers nu in 'eigen' gebied of op 'vreemd' terrein zijn, plunderen doen ze overal. Geen wonder dat de boeren soms in opstand komen en soldaten proberen te vermoorden, van welke partij maakt niets uit. Het is al met al een krankzinnige vertoning.

Maar ik zit erin en moet wel mee. Of niet misschien? Soms voel ik een vaag verlangen om uit deze ellende te vluchten. Maar waarheen, dat weet ik niet; en hoe al helemaal niet! Ik kan niet teveel aan deze gevoelens toegeven, want ik moet op m'n hoede zijn. Anders zal het gauw met me gebeurd zijn. Of is dat helemaal niet zo erg?